Tečaj XIV. **NOVICE** List 30.

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 12. aprila 1856.

Gospodarske skušnje.

Predlanskim mi je slavna naša kmetijska družba v Ljubljani, ktera vselej rada v pospeh kmetijske povzdige pomaga, na mojo prošnjo cepičev istrijanskega marúna preskerbela, ki jih je častiti domoljub gosp. J. Volčič poslal in s kterimi sem želel poskusiti: ali bi se marún v naših hribih dal udomačiti in dohodke, ki jih domači kostanj daje, prevagati? Cepičev sem veliko razdelil med kmetovavce, nekaj sem jih v metliško okolico poslal, in „Novice" so že povedale, kako je tam perva poskušnja dobro obveljala, tako da bi bilo prav, tam in v drugih gorkih dolenskih krajih se marúna poprijeti. Pri meni se ni tako obnesel. Cepljeno je bilo vse z veliko skerbjo, več cepičev je začelo odganjati, ali večidel so usahnili, ko so cvetne očesa odperli, — bili so namreč večidel cvetne mladike. Pervo zimo je ena sama cepljena mladika premagala, od ktere imam zdaj mladega marúna, — to spričuje, da pri nas zima marúna ne umorí, ker moje drevo stojí na burji in v senčnem kraji. Kako se bo za naprej obnašalo in z njegovimi mladikami novo cepljene drevesica, bom ob svojem času naznanil *).

Sončnice semena rusovskega (iz Odese) so se lani meni prav dobro obnesle. Sadili smo jih v dobro zemljo, in nektere cvetlice so, ko je seme dozorilo, čez 15 pavcov na počez merile, in od 11 sajenih zern je pridelka obilne 3 bokale lepega semena. Ako se iz teh sončnic olje lahko izpreša, so res priporočila vredne.

Cukreni sirk ni kalil.

Dolga pesa (übersichwachsende Runkelrübe), ktere seme sem od Fr. Matern-a iz Gradca dobil, je našim ljudém naj bolj všeč; vsaki hoče semena; lansko leto sem ga čez 4 bokale razdelil; letos pa ga še bolj želé, pa ga nimam toliko. Res je pa tudi, da za prešiče ni boljše piče od te pese.

H koroškemu tepkovcu bom prežganjskega poslal, da ga bote tudi v prihodnjem občnem zboru kmetijski družbi pokusiti dali.

Iz Prežganja na Dolenskem. R.

*) Prosimo. Vred.

Kakšino drevje naj bi sadili kmetovavci po svojih zemljiščih?

(Dalje in konec.)

III. Kako drevje saditi.

Mnogoverstno se to opravlja. 1. Kjer je podnebje merzlo in kjer mlade nasadbe potrebujejo zavetja, naj sadijo gospodarji drevje bolj gosto in po več vkup: kajti če ravno zunajne sadike viharji pokvečijo, vendar ohranijo se notrajne, to je, jedro nasadbe. 2. Tudi kot opas krog njiv in polja naj sadí se drevje, pa bolj na široko, posebno če je zemljišče prostorno. 3. Po nekterih krajinah sadijo drevje semtertje; ako je to pametno narejeno, kinči taka nasadba okolico, ter varuje nepogojzdene kraje. 4. Blizo vertov ne kaže gojzdnega drevja saditi, ker škoduje sadu in povertlinam sploh. 5. Drevje v živicah lepša okolico, ji je v obrambo, ter daje sčasoma še nekaj stavbinega lesa; treba je le tako drevje nizko deržati, to je, obrezovati ga pridno: kajti če se to ne storí, pokvarijo drevesa živico ter škodujejo bližnjemu polju po senci in po koreninah svojih. 6. Prikladno zasajeno drevje dajè ob poletni vročini živini na paši senčnate prebivališča. V ta namen je posebno ugodna jerebika, ker se dá, že odrašena, lagleje presaditi kot drugo drevó; tudi les njeni je veliko vreden. Pa tudi bukev, javor, lipa dajajo veliko sence.

IV. Stroški nasadbe.

Da drevje saditi stroške prizadeva, je gotovo; vendar so pa dohodki iz nasadbe koristnega drevja tako obilni, da povernejo v kratkem vse stroške pridnemu gospodarju. Tù sem spadajo stroški za seme, sadike in kole, za delo sploh itd. Opominjamo še posebej, če hoče gospodar veseliti se nasadbe, naj dela, seje in sadí, kolikor je mogoče, sam in družina njegova; naj se ne zanaša na najemnike: ti take opravila le na pol opravljajo, škoda pa se pokaže še le po več letih, ko ima drevje rasti, pa ga ni ali popolnoma nič iz zemlje, ali pa le pokvarjeno in pokvečeno ven prihaja. Posebno naj se gleda, da se dobro izvodní zemlja, v ktero se ima drevje saditi. Malo drevja je namreč, ktero v mokrih tleh poganja, pa velik del ondi nasajenega ali pogine ali ne raste veselo v preobilni mokroti.

V. Gleštanje zasajenega drevja.

Nasajeno drevje je tudi treba dalje pridno gleštati. Napravijo se nasadbe velikrat na kamnitni ali skalnati podlagi; tam sadikom ni ničesa drugega treba v pripravo, kakor da jim potrebne jame izkopljemo in že 5 ali 6 mescov pred sadbo sadík; zemlja in prekopana trata ste potem bolj rodovitne koreninam. Ako je mogoče zemljo nekoliko preorati — kar je, se vé da, drago opravilo — je jako koristno; tudi priporočajo nekteri drevjorejci, da naj se zemlja okoli korenin še 2 ali 3 leta rahlja in obdeluje po vsajenji.

Dobro je, če se več plemen drevja na enem mestu sadí: nektero drevje raste raje v družbi, na priliko, hrast, ki ljubi tovaršico bukvo, in hitro rasteče drevje varuje bolj medlo in počasno *).

Oskerbujejo naj se pa sadike pred vsem tako, da imajo dovelj svetlobe in pa zraka, verh tega pa, da so vendar obvarovane dobro. Kader je tedaj kako drevo med nasadbo dorastlo, postavimo, bor ali jesen, naj ga poseka gospodar, da dobijo manje drevesa več prostora, svetlobe in zraka.

Tudi požlahniti se dá gojzdno drevje. Ker namreč sadjorejci vedó, da je mogoče s cepljenjem itd. sadno drevje požlahniti, so to skušali tudi z gojzdnim storiti marljivi drevjorejci.

*) Izveden gospodar na Angležkem je nasadil po svojih zemljiščih mnogo hrastov in brestov, okoli teh pa nekoliko borovja. Vse je rastlo veselo. Povedati je lahko, zakaj. Imenovane drevesa, posebno hrast, vrivajo korenine globoko v zemljo, ter vlečejo svoj živež, bolj ko se starajo, iz vedno globokejih leg; borovje pak razširja korenine svoje obzorno, ter dobiva hrano svojo bolj od poveršne zemlje; njegove košate, močne in neugibljive veje branijo mlado hrastičje in brestičje silnih vetrov, brez vse škode. Bor gré ravno na kviško in napravlja poredno šiljat verh, pustí hrastu in brestu dovelj prostora za nju košate pa široke verhove. Tako raste vse to drevje čversto in veselo, in eno ne škoduje drugemu in ni napoti rasti njegovi. Pis.

VI. Dobiček iz drevjoreje.

Da iz nasadbe gojzdnega drevja izvira velik dobiček, posebno sedanji čas, ko se ga zlo potrebuje, menda ni treba, da bi dokazovali obširneje; govorili smo tudi o tem važnem predmetu že mnogokrat v „Novicah“. Dohodki iz nasadbe drevja so le manji ali obilneji po okoljšinah krajev in časov. Stroške zasajenja navadno je treba koj plačati; pozno nahajajo še le dohodki, nahajajo pa gotovo. Dnar in trud nista zgubljena, temoč koristila bota, če ne že saditelju, gotovo pa otrokom njegovim. Tedaj naj sadijo in sejejo koristnega drevja kjer koli, kader koli in kolikor koli zamorejo pridni kmetovavci! Puste, močvirnate, nerodovitne krajine ali goličave, ktere jim nič kaj ne donašajo, nasajene z borovjem, hrastjem, jesenom in drugim lepim drevjem, dati jim znajo v nekterih letih lep dobiček, posebno če so blizo kake tvornice, steklarnice (glažute) ali druge naprave, ktere veliko lesá potrebujejo; ali če so blizo velike ceste, reke, železnice, po kterih potih se dajè les v daljne kraje lahko spečati in prodati.

Če tedaj skerbni očetje svojim otrokom zapustiti ne morejo veliko gotovine, naj jim zapusté veliko nasajenega drevja; to jim bo neprecenljiv zaklad, ki se vedno množí, ter ob enem neprenehoma dajè gotove in velike dohodke. J. Šubic.

Rastlina.

Spisal Janez Tušek na Dunaji.

II.

Sicer je težko od stvarí po domače se pogovarjati, od kterih ima ljudstvo večidel pičle zapopadke. Naša izreja je že taka, da od vsega več vémo, kakor od naravoslovja, kterega le leno obdelujemo, akoravno nobena vednost tako globoko v človesko življenje ne sega, kakor naravoslovje. Poljodelstvo in obertnija, ki ste perve podlagi ljudskega blagostanja, se zamorete le od naravoslovja nadjati zboljšanja. Kje bi bilo zdravništvo, ako bi ne sledili naravoslovci po skrivnih potih naravnim močem!

Zgodovinar, jeziko- in modroslovec svojo reč lahko vsacemu le malo izobraženemu razumljivo popiše, ker vsak saj trohico potrebnih zapopadkov ima, naravoslovcu pa ne ostaja drugega, kakor z veliko besedami malo povedati, ali pa vsak zapopadek razlagati, kaj s to ali uno ptujo besedo misli, da ga nobeden narobe ne razume. Poglejmo le na Nemško, in vidili bomo, da dela, ki so jih pisali Humbold, Burmeister, Liebig, ktere je terdna volja bila pisati za ljudstvo, le majhina množica bravcov razume, namreč tisti, ki se vedno pečajo z naravoslovjem.

Ako se podstopimo, rastlinsko življenje ob kratkem poveršno premišljevati, ne mislimo vsega, kar je vediti treba, povedati; še manj pa mislimo težave premagati, kterim so obležali naj večji umetniki; pogovarjati se hočemo le po domače: saj si tudi ne domišljujemo, kaj prida vediti, ker nismo doveršeni naravoslovci, ampak še le skozi omreženo okno v razsvitljeno sobo kukamo. Premišljevati hočemo, kako bogato, mnogoverstno in čversto življenje se giblje v stvaricah, ki jih z nogami teptamo, od kterih tihega in čverstega življenja nič ne vémo in ne čutimo.

Vsak človek, ki v kak lep in prijazen kraj pride, se čuti nadušenega naravške lepote; vsak se čuti nekako čudno spremenjenega in povzdignjenega v svojih mislih, naj je kdor hoče, naj je še tako enostransk. Uradnik, ki je bil leto in dan za visocimi, s prahom obloženimi skladovnicami popirja zakopan, porabi svoje praznike in hití na deželo; naravoslovec cele ure pod kakim germom na trebuhu leží in svoje ljubljenčke grebe in koplje, kar je vse prav hvale vredno, le tako enostransk ne smé biti, da bi uho in okó zaperl vsi naravski lepoti tako, kakor tisti učenik, ki je svojega naravske lepote blejske in bohinjske navdušenega učenca, ž njim v Bledu skupej pridši, najpoprej poprašal: je li vidil lepe mašine na Bistrici?

Zdaj ko je premagala gorka pomlad merzlo zimo in vse, kar je bilo oterpnjenega in skritega pod sneženo odejo, hití na gorkejši zrak v prijetno gorkoto, in v vsaki travici, v vsakem germu se vse giblje in ziblje, se tudi naj merzlejši človek oživí in zimsko čmernost otrese. Da nam kak kraj posebno dopada, tega ne storé samo mnogoverstne berda in doline, bregovi in planjave, robovi in visoke gore; to vse so le rebra, ktere rastlinstvo oblači in jim prijazno podobo dajè. Vse skupej še le vzrokuje lepoto kraja. Ravno tako tukaj človeka ne veselí samo prijetna toplota, ktere ima ledena zima tako malo, ampak tudi veselo gibanje povsod okrog. Vsak se saj zdaj rad enmalo pečá z rastlinstvom, saj v kratek čas.

O kar je življenja na sveti,
In kar je na zemlji stvarí,
Ko pomlad začenja cveteti,
Vse giblje se in veseli. (Dalje sledí.)

Ozir po domačii.

Znamenitosti Notranjskega in popis Pivke.

(Dalje.)

Povedal sem že, da Pivka je dolina, ktera se svoje štiri ure od Postojne proti Reki ob ces. cesti proteza. Na severni strani jo mejí Javornik, mogočen notranjsk hrib. Gosto je on od vsih straní zaraščen, in Postojnec hití na-nj po derva, kadar mu jih zmanjka. Njegova severna stran se ozira na ložko in cerkniško dolino, južna na pivško. Verh krijejo megle, kader jih burja ne prežene. Kaj pa notranje njegovo? Kot vsakega hribica je tudi njegovo votlo, in nahajajo se v njem viri jezera cerkniškega. Vleče se herbet njegov, tudi obraščen, proti vzhodu, mejnik med Pivko in Ložem; pa kmali se ti začne dvigati in dvigne se v 3400 čevljev visokega Snežnika. Ta pač zdihuje po goščavi, moleč glavo v sinje podnebje, pa borja — silna razsajavka tamošna — mu jo kratko in malo odreče in plodnim tlam brani kaliti in poganjati, ker z močnimi peruti pobriše še tisto trohico perstí, ktera med skalami tičí. Bolj če proti znožji njegovemu greš, bolj te sprejemlja goščava, dokler med stoletne dobe, stare jesene, gabre in bukve prideš.

Njemu ravno nasprot, proti jugu, se vzdiga tudi visoki, pa vendar dosti ponižniši pajdaš snežnikov „Loža“ in od nju proti vzhodu se višji pa nižji hribje kot valovi morja veršé do Horvaške.

Kakor je Nanos svojim dolinčanom in Ipavcem dober prerok burje, sta tudi Javornik in Snežnik, s hribi, kteri ju vežejo, gotovo znamenje burnega piša. Kako? Zastavi se megla ravno ob veršičkih Gradca in sv. Trojice, ktera sta med unima gorama naj višja, malo pred začetjem burjine sile. Zovejo jo zástavo (Unterpfand?) in ni jih še goljufala.

Poljodelstvo po Pivki bi utegnilo v marsikteri stvari bolje biti. Dobra, černa perst bi obilno rodila, ako bi Pivčan z večjo marljivostjo se nje obdelovanja poprijel. Ali namesti da bi kakega jesenskega dné skale na njivi razbijal in odpravljal, kterih se ne manjka, — namesti da bi stružice napeljeval k lehici, ktere bi vode donašale presuhi zemlji, ti pa gré v gojzd in si raji tam dnar služi, kteri mu gotovo tako stanovitnega dobička ne donaša, kakoršnega bi mu ga marljivo gleštana zemlja. Sicer je za vsake baže sadov zemlja prilična, vendar sosebno dobro debelačo (koruzo), krompir in prosó rodí. Ne orje Pivčan, kakor tudi noben Notranjec ne, njiv enako Gorencu na ogone, ampak jo ravno naredí, tam, kjer se je bolj vode bati, v sredi zveršeno, da ko voda pride, le jamice zalije.

Krompir je bil nar navadniša hrana Pivčanu, dokler je bil, in pa kaša. Kar pa krompir gnjije in mokre letine prosó kvarijo, se je hvalevredno debelače in fižola poprijeli. Pa pri vsem tem je vendar le kupoval v Terstu debelače, iz ktere močnik in žganci so mu trikrat na dan jéd.

Kakor povsod, tudi na Pivki dobro gleštana njiva bolje rodí od zanemarjene. Pšenica zraste lepa, drobna, tečna,

kjer ji gnoja ne manjka; rež ravno tako; ajda, ktero tudi po Pivki za belim žitom sejejo, je lepa, dobro verže, ako je slana ne posmodí, kar se pa velikokrat zgodí. Podzemeljski sadeži bi zgol bili dobri, ako bi se jim skerb dala, ali le krompir se tam okopava. Lan in konoplja ne zrasteta visoka, pa gotovo sta dosti boljša kot v druzih krajih. Tergovci v Ljubljani se pulijo za pivško seme. Konopnina in lan dajeta Pivčanu vsakdanje perilo. Hvale vredno je, da se oblači z domačim pridelkom. Hlače in suknje si napravi iz ovčje volne. Le za praznik si napravi lepo tanko srajco, ktero si je bil v Terstu kupil. Obuvalo ima enako drugim Krajncem, ne pa, kakor nekteri mislijo, opanjke; prav bi pa bilo, ko bi jih nosili, dosti pripravniše so za kamnate poti.

(Dalje sledí.)

Slovensko slovstvo.

Pretres „slovenskih beril za 3. in 4., 5. in 6. gimnazijalni razred", vredjenih po dr. Bleiweis-u in dr. Miklošič-u.

Spisal prof. Raić.

(Dalje.)

Lepo bi ustregli slovenski skladbi, če bi zapustivši rabo glagolov dovršivnih v deležji sed. delavnem: „rekoč" IV. 36. preselili v deležje preteklo delavno I. in pisali „rekši"; o toj reči grešijo mrzko tudi novejše slovenske slovnice. — „Ko je enkrat eden jegovih učencov III. 23." „en malo" III. 24. je mrzko po nemškem zakroženo in nehotice spomina na Kremplovo slovenščino. Ravno tako je čalarno brati: „v kratkih iz prostega suknja storjenih hlačah" III. 24., suknja pri nas pomeni že sošito obleko, „hlače storiti" ne gré, temoč „hlače sošiti". „Ondanji" IV. 13. ne pomeni „der dortige", temoč „der damalige", ker ondi = damals, in ondi (e) dort. — Namenivnik v slovenskem vselej poleg sebe hoče pri prehajavnikih namesto 4. sklona rodivnik, tedaj ne „ide podpirat rusko armado" III. 14., „prihaja svoje mlade pitat" IV. 50., temoč „ide ruske armade podpirat", „prihaja svojih mladih pitat"; inači pisati je gnusen germanizem in ovaja nepoznanje slovenske skladbe in ljudstvo tako govoreče je ostrupeno z duhom tujega jezika; tudi spomeniki le rodivnik zagovarjajo. „Životovlastnost" III. 15. namesto „robstvo" se ne smé slovenskemu slovarju vverstiti. „Mesena poltenost" III. 22. je nadpolnek, ker polt ravno toliko pomeni, kor meso, zadosti je že „poltenost", ravno tako je napačno „ves mirni svet", ker mir = svet.

Do sedaj smo tuje imena slovenski piše x nameščali s ks „Kserks", pa ne „Xerx" III. 47. Mi ne poznamo v slovenskem drugega prisvojivnega sklona, če ne pri njem priloga, kakor Nemci, temoč le prisvojivne priloge, s tem menje rodivnike s predlogi, krivo tedaj: „cara ljubljenec" IV. 18., „vaja telesa" IV. 177., namesto „carjev ljubljenec", „telesna vaja" in več enakega. „Od tukaj" III. 177. prekoredno po nemščini smrdi, kakor tudi „od tam" III. 71. namesto „odtod", „odondot" ali „odonod". „Izzuj" III. 183. namesto „zuj" ali „szuj", ker ti predlog pomeni doli, pa ne iz. Ušesa zelo rani poved: „potlej se znamo dalje razgovarjati" IV. 37. namesto „moremo", ravno tako „znabiti" IV. 47. namesto „morebiti"; Slovenec je dolžen razločevati znati od moči. Zborne imena se ne devljejo v množno število, tedaj ne „oboroženi s kopji" IV. 38., temoč „s kopjem". Številnice izključivo do pet ne stavljajo nasobe v drugi sklon, napačno je tedaj „štiri naših prativcev" IV. 39., namesto „štiri naše prativce". Glagol osupnoti je neprenehaven, tedaj krivo: „izraz boga je osupnil vse" IV. 42., namesto „nad izrazom božjim so vsi osupnoli. Deca je zboren samostavnik in se sklanja kakor riba le v enojnem številu, ne tedaj: „svoje deca podučuješ" IV. 43., temoč „svojo deco". Nepravilna je druga stopnja v stavku: če svetlobini žarki iz tanke v bolj gosto ali iz goste v bolj tanko stvar prehajajo IV. 128. namesto „v gostejšo, „v tenšo". Slovenski skladbi ne zadovoli poved: „spati se pripravljamo" IV. 130. namesto „spat". „Da se skažem" IV. 159. namesto „da se poslavim, poveličam". Davno smo že zavrgli nespreten vkup, noter, vun itd. priti, pa ukljub temu šče se je ta pogreška vrinola: „vkup prišli" IV. 166. namesto „sošli". Te berili donašate tudi obilo tujih besed, kterih se lehko ogibljemo: „nebogljen" III. 3., „porajtal" 23., „barka" 23., „pobara" 179., „muzika", „malarija" 124., „kaos" 125., „verz" 127., „špranja" 132., „krote" 134., „zabasan" 133., „aldovati" 182., „štirne" IV. 2., „harmonija" 46., „heroj" 156., namesto pravih slovenskih: „nepošlusen", „ne cenil", „ladja", „popraša", „godba", „slikarstvo", „metež", „stih", „pokinja", „krapavica", „zakladen", „darovati", „vodnjak", „soglasje", „junak". Če je drugi narodi potrebujo, s tega ne sledí, da bi tudi mi morali tuje perje na se vesiti, dokler svoje lastno imamo. Meni je rajši domačji pšeničak, kor tuji ovsenjak.

Vprihodnič se hočemo teh zablodkov ogibati in po besedah Jeremija samostanca svoj „slovesni od boga stvorjen jezik" lepo v domačjem duhu naobraževati.

(Dalje sledí.)

Odgovori.

O „kugi", „epidemii", „skernini".

O besedah „kuga in epidemija" se priček nahaja, bi se le smela „kuga" v našem slovniku tudi za besedo „Seuche" in s pristavkom za besedo „epidemija" rabiti, ali ne? Beseda „kuga" je stara slovenska beseda, od Bog vé, kterega časa že lesem, in pomeni „Pest", gotovo od unih dob sem, kader se je turška kuga k nam pritepla. Pri slovi „kuga" si naš Slovenec nikoli druzega ne misli kakor grozno nevarno bolezen, pomor, in naglo smert. J. Mazuranič v svojem slovniku ima za slovo „Pest" kuga, za „epidemijo" pa pošast, ktera beseda pri nas kej gerdega, ostudnega, strašnega, kako gerdo prikazen, pa kaj, še vraga pomeni, to je, reč, ktera je na svojih telesnih delih polna napake, da človeka strah obiti mora, če jo zagleda: to je pa v daljnem pomenu. V začetku je pa „pošast" kako nevarno bolezen pomeniti mogla, in je gotovo iz slove „pošatati", „pošetati" — beschreiten, befallen — koga ali pa več ljudí, pomeniti mogla. V suhi Krajni na Dolenskem še zdej pravijo: „napast", iz besede napasti ali napadati koga — Jemand befallen — in pravijo v enem pomenku: „o ti gerda pošast"! ali pa: „o ti gerda napast!" „Du garstiges Ungeheuer!" — Jez bi djal, da je pošast ali napast enega pomena, in bi se za „epidemijo" rabiti smela, če ne sama, vsaj s pristavkom: „splošna, občinska" pošast ali napast. Cuique suum — to je moje mnenje. Če je od „kuge" pogovor, bo sleherni Slovenec umel, da je nevarni, nalezljivi pomor, kar se pa pri slovi „epidemija" reči ne smé, ker epidemija ne morí vselej ljudí ali živali *). Če je pa kdo še kaki boljši kovač memo mene, naj si pa kako drugo za „epidemijo" izkuje. — Stare slove so svoj pravi pomen pri nas že zgubile, in novih kovati nam dostikrat predmeta zmankuje. Kaj nam je tedaj početi? Nič druzega ne, kakor po pomenu starih ušesam streči, ali pa nove kovati. Kdor je pa dober kovač v tem, samo to nej pri kovanji dobro pazi, da mu podkev ne bo prevelika ali premajhna, neodredna, da bi se po nji hoditi ne moglo **). — „Pest" in „Seuche" ste skorej enega pomena, da bolezen je grozno nevarna, nalezljiva, in morí ljudí in živino, „epidemija" pa ne vselej, akoravno je kuga, napast ali pošast tudi epidemija ***).

(Konec sledí.)

*) Ne kar v tem ali unem slovniku stojí, ampak kar bi stati móglo, da bi bilo prav: to je pravda naša. Napačni razumki ljudstva so se jemali v slovnike ravno tako kakor pravi. To sem si unidan prizadeval točno dokazati. Ako hočemo pravdo dognati, moramo kritično pretresati, ne pa „jurare in verba — leksikografa", sicer se bomo vertili v eno mer okoli enega kolesa. Ako pravite, dragi moj, da „pošast" ali „napast" je „garstiges Ungeheuer", — kako bi potem takem smeli besedo to rabiti za mnogokrat pohlevno „epidemijo"?

**) To ravno je, česar mi po svojem spisu (22. in 23. list) pred vsem želimo.

***) Prosimo, da bi o tem še enkrat naš spis prebrali. Vred.

Slovanski popotnik.

* Mikavno je pogledati v Moldavi in Valahíi na mnogoverstne narode, ki bivajo v teh dveh deželah, ktere bo vsled rusovsko-turške vojske došla nova deržavna osnova. Po različnosti naroda so ondi različne tudi opravila. Domačini so redkokterikrat kaj druzega kot kojokarji, čižmarji ali kalšularji, kerznarji, čevljarji in kaparji; Serb je večidel zidar ali tesár, Bulgarec je navadno štacunar, Nemec kovač pa tudi čevljar, krajač in mizar, Francoz, kakor po vsem svetu, je tudi tukaj učitelj jezika in plesa, kuhar in prodajavec gosposkih ženskih klobukov in enake robe; Jud je mizar, krajač in tergovec; čudno je, da ga ni kleparja (klamfarja) in glažarja v teh deželah, da bi ne bil Jud; tudi ciganov se ne manjka; cigan je kovač, ključar in pa — tat. Iz tega se vidi, da vsa obertnija in kupčija je skoraj v rokah ptujih. Pa tudi z učenostjo je dozdaj skor ravno tako; so nekteri obrajtani domači advokati, pa še več je zakotnih pisačev; med dohtarji zdravilstva ni skoraj eden domač, vsi so ali Gerki, Bulgarci, Nemci, nekteri Francozi in nekteri judje; apotekarji so večidel Saksonci iz Erdeljskega. Sicer je tudi malo učiteljev in literatov domačih.

* C. kr. polkovnik Stratimirovič, slavnoznan iz serbskih bojev, je izdal zanimivo politiško (nemško) knižico pod naslovom „Prenaredba Turčije“.

* Leta 1855 je bilo v našem cesarstvu 260 gimnazij in 38 realk.

* „Oest. Schulbote“ hvali marljivost učiteljev českih ljudskih šol ob učiteljskih shodih. Ravno ta list priporoča novo, praktično učilo, po kterem se učenci, ki se peti učijo, lahko vsakega novega napeva (viže) naučé. To učilo obstaja v tem, da pervo versto besed učitelj brez nót na tablo zapiše; vsako tudi pri petji vlečeno slovko podčerka; zdaj pa berž sam napev zapoje, potem pojejo nekteri bolj izurjeni učenci ž njim in nazadnje vsi otroci skupaj.

Novičar iz austrijanskih krajev.

Iz Pešta 7. aprila piše tergovski list, da iz spodnjih donavskih krajev se čedalje več žita dovozuje. Cena za vagán banaške pšenice (80 do 84 funtov težke) je bila 4 fl. 40 do 46 kr., police (soršice, 73 do 76 funtov težke) 2 fl. 40 do 3 fl. 10 kr, reží (74 do 78 funtov težke) 3 fl. 10 do 40 kr., ječmena (63 do 68 funt.) 1 fl. 36 kr. do 2 fl. 12 kr., ovsa (43 do 46 funt.) 1 fl. 4 do 12 kr., koruze predlanske (79 do 81 funt.) 2 fl. 6 do 20 kr., lanske (78 do 80 funt.) 2 fl. do 2 fl. 8 kr., prosa bačkega 1 fl. 36 do 2 fl., boba 3 fl. 20 kr. do 4 fl.

Od Verhnike 9. aprila. H. Kraška natora naših straní je te dní nekemu kmetu posebno nesrečo napravila v bližnjih Rovtah. Ko so namreč orali s parom volov, se na sredi lepe njive začne eden volov z zadnjim koncom v zemljo vdirati, ter vleče še druzega za seboj; tako sta se oba vola pogreznila dva sežnja in pol globoko. Pervega, ki je glavo bolj kviško imel, so s težavo spravili napol živega na dan, drugi pa, ki se je pogreznil z glavo navzdol, je bil mertev. Malo je manjkalo, da z volama vred ni še dekla šla v brezen.

Iz Ljubljane 11. aprila. Ravno ko grejo „Novice“ v natis, zvoní k pogrebu gosp. Ignaca Guzela, adjunkta c. k. deželne sodnije ljubljanske, kteri je, še le 44 let star, 9. dan t. m. v Gospodu zaspal; pred 5 tedni ga je vpervo napadel mertúd, ki mu je predvčerajnim vzel drago življenje. Bil je rajni spoštovan uradnik v službi cesarjevi in v vsem poštena domoljubna duša. Britko v serce je bil ginjen vsak, ki je verlega moža poznal, ko je slišal nesrečni začetek bolezni, ki ga je danes položila v prerani grob, na kterem nam ostaja le zdihljej: Naj mu bode zemljica lahka! — Sliši se, da grof Lariš, sedanji posestnik grajšine cobelberške, bo poleg Ponikev na Dolenskem napravil velike fužine (železotopivnico in železolivnico), kterih letni izdelk se bo smel ceniti na pol milijona gold. in ki bojo revni okolici mnogo zaslužka dajale.

Novičar iz raznih krajev.

Kakor smo zadnjič povedali, se je škofji zbor na Dunaji začel v nedeljo. Poslanec in kardinal, ki nadomestuje rimsko vlado pri austrijanski na Dunaji, je začel zbor z ogovorom v latinskem jeziku, v kterem jeziku bojo tudi vsi prihodnji pomenki, iz kterih se ne bo nič zvedilo, ker vsi zbrani gospodje so obljubili molčati, dokler ne bojo sklepi v dotičnih zadevah gotovi. 66 stolov stojí okoli dolge zelene mize, ki je v podobi podkve napravljena in pripravljena za škofe in njih namestnike, ki so se snidili iz 16 cerkvenih provinc trojega obreda: latinskega, gerškega in armenskega in so višji dušni pastirji 29 milijonom katoličanom. Časniki bojo tedaj od tega cerkvenega zbora na Dunaji tako malo naznanovati vedili kakor od unega političnega v Parizu, čigar sklepi se še sedaj za gotovo ne vejo, — Iz Carigrada se piše v „Triest. Zeit.“, da so Turki jako veseli sprejeli novíco mirú, in da tisti dan, ko so jo za gotovo zvedili, je bila beseda „mir vam bodi“ občno pozdravljanje po ulicah. Sliši se, da armada francozka se bode v razdelkih po 20.000 mož domú podajala, angležka armada pa tudi kar bo moč hitro; ukaz povratbe je sardinski armadi že došel, in tudi austrijanska bo zapustila Valahijo in Moldavo. Preden pa bojo vse kerdela môgle odriniti in bo zadnji mož in zadnja bomba skozi Dardanele jadrala, bode menda letošnje leto preteklo. — Če je res, kar časniki pripovedujejo, je rusovski poslanec grof Orlov popolnoma zaljubljen v cesarja Napoleona, Napoleon pa v Orlova. — „Sev. Pčela“ piše pod naslovom „Čas je došel“ zanimiv sostavek, v kterem iskreno spodbuja k povzdigi obertnijstva, da bi stala Rusija na svojih lastnih nogah in se znebila odvisnosti zahodne Evrope; poprej nam je bilo Angležko izgled popolnomosti, sedaj pa vémo, kaj velja; zapadni deželi ste nam pokazale, česa imajo od nju pričakovati“. Potem razlaga omenjeni časnik bogatije Rusije, po kterih je treba le z roko seči, pa so. „Marsikteri Rus“ — pravi — „terdno veruje, da nimamo domá nič dobrega razun presnega kavijara, in da juha je le dobra, ako ima francozko ime, zato govoré matere s svojimi otroci le francozko. Rusi! bodite saj domá Rusi“. Za tem dokazuje potrebo, da se za povzdigo obertnijstva, fabrik itd. začnó napravljati družtva, ter sklene rekši: „Dosti dolgo smo zaspanci bili; poslednje skušnje naj nam bojo nauk; na noge tedaj k delu! Kdor ima glavo in vednost, naj dela; kdor ima dnar, naj ga oberne v obertnijo!“ — Železnice se bojo sedaj na vso moč začele izdelovati v Rusíi. — Knez černogorski se namerja velikansko terdnjavo nad luko Orto v okolici Kurilski zidati, če bo mogel pol milijona vkup spraviti; — veliko dnarja za malo knežijo. — Zastran Turkov veliki škof parižki v svojem pastirskem listu, kteri je bil vsled sklenjenega mirú po vsih cerkvah na prižnicah bran, piše sledeče: „To ljudstvo ni več kakoršno je nekdaj bilo. Kje je danes njegovo sovražtvo, kje njegova serditost? Ono je eden naših najzverstejših zaveznikov; sprejelo je v svoje naročje kristijansko omiko, začelo je očí odpirati pravi luči; poznalo bo spet svojega očeta in svojo mater. Ali ni prav za prav mohamedanska vera le neka stranka kristijanstva?“ — 24. jan. je nova množica austrijanskih misijonarov došla v Hartum, pa žalibog! ne vsa, ker duhovni gosp. Staller se je vès bolan že pred mogel domú verniti, ob nastopu nubiške pušave pa sta za merzlico obležala duhovni gosp. Vurnič in pa strojar Valača. — Dnina za delavce pretekli mesec je bila počez sledeča: v Krakovi 40 kr., v Lvovu 30 kr., v Peštu 40 kr., v Olomucu 24 kr., v Berni 30 kr., v Pragi 40 kr., na Dunaji 50 kr., v Gradcu 35 kr., v Ljubljani 40 kr., v Gorici 40 kr., v Lincu 36 kr., v Bocnu v Tirolih 54 kr. — Armada vse Evrope se šteje sedaj na 4 milijone in 162.000 mož.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**